

POLITIČKI AZIL KAO STRATEGIJA PRŽIVLJAVANJA

Posle sedamnaest meseci od kako su građanima Srbije ukinute vize za putovanje u zemlje Evropske unije (EU), kao „grom iz vedra neba“ odjeknula je vest da je „bezvezni režim u opasnosti“, odnosno da su pojedine zemlje tražile da se državljanima Srbije i Makedonije vrata vize za putovanje u zemlje EU!

Da će možda ponovo putovati u zemlje EU sa vizama građani Srbije su saznali iz intervjua izvestioca Evropskog parlamenta (EP) za viznu liberalizaciju za zemlje zapadnog Balkana **Tanje Fajon** uglednom srpskom dnevnom listu „Večernje novosti“. Fajon je izjavila da su funkcioneri EU **„poslednjih nekoliko nedelja svedoci nove zloupotrebe bezviznog režima i dolaženja autobusa sa građanima ove dve zemlje koji traže azil“**, i dodala da **„postaje sve izvesnije da će Srbija i Makedonija morati da se suoče s određenim merama“**. **„Ne isključujem mogućnost ponovnog uvođenja viza za građane jedne ili druge zemlje. Neke države članice predlažu uvođenje mehanizma koji bi omogućio brzu suspenziju bezviznog režima. Situacija je veoma ozbiljna i odgovorni političari treba da deluju odmah“**, poručila je Fajon. Prema njenim rečima **„realno je očekivati da će Savet ministara EU u junu utvrditi mehanizam privremene suspenzije vizne**

liberalizacije, s tim da će, naravno, od daljeg ponašanja Srbije i ostalih država regiona zavisiti da li će ta suspenzija biti i aktivirana“. Fajon je poručila da **„Srbija ima još vremena, ali ne mnogo da se stanje u tom pogledu popravi“**.

Oko osam hiljada državljana Srbije zatražilo je azil u zemljama Evropske unije od početka 2010. godine. Ove ljude EU tretira kao lažne azilante odnosno osobe koji zloupotrebljavaju kako bezvizni režim, tako i instituciju **„političkog azila“** kako bi iz pretežno ekonomskih razloga ostali u zemljama EU.

Najveći broj azilanata zabeležen je u Švedskoj - oko šest hiljada za prvih deset meseci prošle godine, dok se u Nemačkoj našlo dve hiljade azilanata, a u Belgiji između 600 i 700. Uglavnom je reč o pripadnicima romske nacionalne manjine, kao i u manjem broju o Albancima s juga Srbije i Albancima sa Kosova. Jedan od motiva zbog koga su se lažni azilanti prijavljivali u zemljama EU bila je i novčana nadoknada koju su pojedine zemlje isplaćivale za povratak, čak i onima kojima azil nije odobren.

Ta nadoknada je iznosila i do šest stotina evra i bila je vrlo stimulatívna za građane zemlje u kojoj je prosečna plata 353 evra. Kako bi obeshrabrile lažne azilante, pojedine zemlje su ukinule novčanu naknadu koju su dobijali svi koji se prijave za azil, ali ni to očigledno nije urodilo plodom.

Srbija je veoma ozbiljno shvatila upozorenje Brisela. Kako i ne bi, kada je ukidanje viza građanima najvidljiviji uspeh vlasti u procesu evropskih integracija. Ukidanje bezviznog režima predstavljalo bi težak udarac za vladajuću koaliciju u Srbiji u izbornoj godini. Zato i ne čudi brza i oštra reakcija srpskih vlasti. Postavlja se pitanje da li je ta reakcija mogla da bude blagovremena i preventivna kako Srbija uopšte ne bi došla u situaciju da joj pretila mogućnost ukidanja bezviznog režima? Ali to je već priča o srpskom mentalitetu i državi koja uglavnom reaguje na događaje, a nikako ne pokušava da predupredi problem.

Ministar unutrašnjih poslova Srbije **Ivica Dačić** izjavio je nekoliko puta **“da će Srbija pooštriti kontrolu na granicama i da će sprovesti kriminalističke istrage, kako bi se utvrdilo da li je bilo firmi koje su namenski organizovale putovanja za lažne azilante”**. Odmah posle ovih izjava uhapšena je grupa od nekoliko policajaca i opštinskih službenika koji su izdavali lažna uverenja kosovskim Albancima na osnovu kojih su ovi

dobijali srpske pasoše sa kojima su mogli da putuju u Evropsku uniju.

Za nekoga ko ne poznaje prilike u Srbiji, teško je da razume da postoje srpski pasoši sa kojima se može bez viza putovati u Evropsku uniju, kao i srpski pasoši sa kojima je to nemoguće.

Srbija smatra da je Kosovo deo njene teritorije. Prilikom povlačenja srpskih vojnih i policijskih snaga sa Kosova u junu 1999. godine zajedno sa njima izmeštene su opštinske administracije svih gradova sa teritorije Kosova, izuzev severnog dela na kome i danas žive Srbi. Te opštinske administracije su razmeštene po opštinama u Srbiji uz granicu sa Kosovom. Tako recimo danas postoje dve opštinske administracije za svaki grad na Kosovu – jedna albanska na samom Kosovu i druga srpska koja se nalazi na severu Kosova, ili u nekom gradiću u Srbiji. Zajedno sa opštinskim administracijama izmeštene su i matične knjige rođenih, kao i knjige državljana Republike Srbije. U tim knjigama nalaze se podaci kako Albanaca, tako i Srba. U ovim izmeštenim opštinskim administracijama obavljaju se svi poslovi koje rade opštine. U njih dolaze kako kosovski Srbi, koji su danas raseljeni po čitavoj Srbiji (posle ulaska snaga NATO na Kosovo preko 200 hiljada Srba je izbeglo u Srbiju i danas žive tamo), tako i Albanci sa Kosova.

Sve do samoproglašenja kosovske nezavisnosti Albanci sa Kosova su za putovanja po svetu mogli da koriste pasoš koji je izdavao UNMIK (United Nation Mission for Kosovo). Mnogima od njih je bilo lakše da koriste srpske pasoše za putovanja. Srbija Kosovo smatra svojom teritorijom, a Albance koji žive na Kosovu svojim državljanima. To znači da svaki Albanac koji je upisan u matične knjige rođenih i državljan, bez ikakvih problema dobija srpski pasoš ili ličnu kartu. Samoproglašenjem nezavisnosti Kosova, Albanci su počeli da koriste pasoše Kosova sa kojima mogu da putuju, jer su ovu ispravu priznale i zemlje koje nisu priznale nezavisnost Kosova, kao što su Grčka, Slovačka i Španija. Situacija je mogla potpuno da se promeni pošto je Srbija u decembru 2009. godine dobila bezvizni režim za putovanje njenih građana u zemlje Evropske unije.

Jednostavno, bilo je za očekivati da će mnogi kosovski Albanci pokušati da uzmu srpske pasoše pored kosovskih, jer sa srpskim mogu da putuju u EU bez viza, a sa kosovskim ne mogu.

Zato je Evropska unija insistirala prilikom pregovora sa Srbijom da bezvizni režim važi samo za pasoše koji se izdaju građanima koji žive na teritoriji Srbije, dakle ne onima koji žive na Kosovu, bilo da su Srbi ili Albanci.

Srpska vlast je nevoljno pristala na ovaj uslov, ali nije imala izbora. Pronađen je kompromis po kome vlasti u Srbiji mogu da nastave da izdaju pasoše stanovnicima Kosova koji ih žele, ali sa takvim pasošima se bez vize ne može putovati u Evropsku uniju. Za ovu odluku, ma koliko bila bolna po srpsku politiku u vezi sa Kosovom, postojalo je i logično objašnjenje – vlasti u Beogradu ne kontrolišu Kosovo od juna 1999. godine, pa je nelogično da građanima sa teritorije koju ne kontrolišu izdaju pasoše koji važe bez viza. Pored toga, na zahtev Brisela, pasoši stanovnicima Kosova nisu izdavani po izmeštenim policijskim stanicama sa Kosova koje se nalaze u Srbiji (poput opštinskih administracija u Srbiji koje se nalaze uz granicu gde su i izmeštene policijske stanice sa Kosova), već na jednom mestu – u Beogradu. Tako je napravljen mehanizam kontrole koji je tražila EU i kojim su stanovnici Kosova sprečeni da koriste bezvizni režim koji je dodeljen Srbiji. Međutim problem nije tako rešen.

Kao što deo Srba živi na Kosovu, tako i deo Albanaca živi u tri opštine unutar Srbije, na samom jugu, koje se graniče sa Kosovom. Ovi Albanci, za razliku od Albanaca sa Kosova, mogu sa srpskim pasošem slobodno da putuju bez viza po Evropi. Da bi to isto mogli i kosovski Albanci, bilo im je neophodno da uz pomoć korumpiranih službenika neke od opštinskih uprava na teritoriji Srbije u kojoj žive Albanci, dobiju

izvod iz matične knjige rođenih koji pokazuje da su rođeni na teritoriji Srbije, bez Kosova. Sa tim dokumentom bi bez problema izvadili pasoš u bilo kojoj policijskoj stanici. Prema pisanju medija sa Kosova, ta "usluga" se naplaćivala oko 3,5 hiljade evra. Srpska policija je poslednjih dana uhapsila nekoliko opštinskih službenika (u Srbiji se nazivaju matičari), kao i policajaca koji su se bavili ovim nelegalnim poslom. Naravno, ostaje pitanje da li je srpska policija mogla korumpirane opštinske službenike i policajce da uhapsi ranije, ili je moralo da se čeka da EU zapreti Srbiji da će joj ukinuti bezvizni režim da bi se sproveo zakon?

Osim Albanaca sa Kosova, kojih je bilo najmanje među onima koju su kršili bezvizni režim, druga, brojnija grupa, su Albanci sa juga Srbije i Romi. U ovom slučaju nije bilo mesta za odgovornost policijskih službenika, jer su ti građani imali pravo na pasoše sa kojima bez viza mogu da putuju u EU. Problem je bio u tome što su se pojavili organizatori azilantskih putovanja, odnosno oni koji su te nesrećne ljude vodili u EU kako bi zatražili azil i pri tom birali zemlje u kojima mogu najlakše da ga dobiju, ili bar najveći novac za povratak, ukoliko im takav status ne bi bio odobren! Tako se desilo da put Evropske unije kreću čitavi "azilantski autobus". Zato je državni sekretar Ministarstva pravde **Slobodan Homen** najavio da "država neće krivično goniti

pojedinačne slučajeve lažnih azilanata, već samo organizatore putovanja". Prema njegovim rečima, krivično bi trebalo da budu gonjeni organizatori putovanja lažnih azilanata u EU, kao što su turističke agencije. Najava srpskog državnog sekretara pokazuje da Srbija zaista pokušava da učini sve da reši ovaj problem i da pri tom sama pribegava merama koje su pod sumnjom da li mogu da se kvalifikuju kao kršenje ljudskih prava ili kao protivustavne. Prema najavi države, biće predložene izmene krivičnog zakona kako bi se uvelo novo krivično delo, na osnovu koga bi država gonila organizatore ovakvih putovanja. Ovakva namere države otvara neka pitanja, poput - da li je moguće sankcionisati organizovanje putovanja ljudi koji dobrovoljno putuju, ne krše zakone ni svoje ni zemlje u koju putuju i traže politički azil?

Tražiti politički azil, bez obzira što predstavlja zloupotrebu prava, nije krivično delo.

Pored toga, svi koji traže politički azil dobrovoljno putuju, punoletni su i organizacija takvog putovanja se ne može smatrati trgovinom ljudima ili nekim drugim krivičnim delom. Zato je veoma lako moguće da će Ustavni sud Srbije ovo krivično delo, kada bude uvedeno, proglasiti neustavnim.

Tu dolazimo na početak priče, odnosno na pitanje zašto se drugim, preventivnim merama nije na vreme delovalo na građane za koje se sumnja da bi mogli da zloputrebe svoje pravo na putovanje bez viza u Evropsku uniju. Kao i na pitanje zašto brojni pripadnici romske manjine to rade, odnosno u kakvim uslovima žive? Zato je neophodno da država proceni da li može uopšte da goni organizatore "azilantskih putovanjâ" ili da radi druge stvari kako bi suzbila ovu negativnu pojavu. Neke od tih drugih mera najavio je predsednik Komisije za praćenje primene bezviznog režima **Nenad Banović**, koji je i načelnik uprave srpske granične policije. Banović je objasnio da se na graničnim prelazima obavlja pojačana kontrola i da se proveravaju svrha putovanja, povratna karta, osiguranje i novčana sredstva. Prema njegovim rečima **"poslednjih 15 dana podeljeno je 35 hiljada flajera sa objašnjenjem šta znači vizna liberalizacija, koja ne znači rad na crno, dobijanje radne dozvole ili brzu zaradu, nego pravo slobode kretanjâ"**. Banović je obavestio javnost da **"za dva meseca rada komisije, broj ljudi koji kao imigranti odlaze u zemlje zapadne Evrope smanjen je za trećinu"**, ali da će biti nastavljene potrebne mere da bi još više opao. U Beogradu je od 26. do 29. aprila boravila Ekspertska misija EU, a svoje misije su poslale i neke zemlje članice EU koje su posebno pogođene dolaskom lažnih azilanata.

Svi ovi izveštaji će biti deo izveštaja o tome kako Srbija ispunjava proces vizne liberalizacije koji se očekuje 9. juna. Ovaj problem će biti i tema sastanka srpskog predsednika **Borisa Tadića** i predsednika Evropske komisije **Žoze Manuela Baroza** koji ove nedelje dolazi u Beograd.

U međuvremenu postalo je jasno da vladine mere daju rezultate. Nemačko ministarstvo unutrašnjih poslova saopštilo je da se broj građana iz Srbije koji traže azil u Nemačkoj smanjuje. Tako je **"u aprilu ove godine zahtev za azil podnelo 227 ljudi, dok je martu bilo 334, a u februaru 365 zahteva"**. U novembru je čak 1.159 državljana Srbije zatražilo politički azil u Nemačkoj. Građani Srbije su, kako se navodi, u ovoj godini podneli ukupno 1.440 zahteva za azil, čime se Srbija, posle Avganistana i Iraka, našla na trećem mestu po broju podnetih zahteva. Nakon što je prošle godine broj azilanata iz Srbije drastično povećan, nemačke nadležne službe su saopštile da **"ljudi koji dolaze iz Srbije, kao zemlje stabilnog razvoja, nemaju nikavih šansi za politički azil"**, a država je prestala da daje pomoć za povratak odbijenih azilanata. Srpski ministar unutrašnjih poslova **Ivica Dačić** je izjavio da je broj zahteva za azil srpskih državljana u zemljama EU tokom prva tri meseca opao za 35 odsto u odnosu na prošlu godinu i najavio pojačane kontrole saobraćajne i granične policije.

"Ministarstvo unutrašnjih poslova je i tokom cele prošle godine sprovodilo akcije na suzbijanju tog problema. Tražićemo elemente organizovanosti, ako ih neko organizuje biće uhapšen", kazao je Dačić.

Nema samo Srbija problem sa lažnim azilantima, odnosno pripadnicima romske nacionalne manjine koji traže politički azil u drugim zemljama ne bi li ostali u njima.

Tako je nedavno Kanada oštro zapretila Mađarskoj da će zbog velikog broja mađarskih Roma koji u Otavi traže politički azil, za njene građane ponovo uvesti vize, koje je ukinula 2008 godine. Od 1.353 zahteva za azil, podnetih u prvih devet meseci prošle godine, odbijeni su svi, iako Romi navode da su u domovini „progonjeni po rasnoj osnovi i da su žrtve progona Mađarske garde” - donedavno legalne ekstremno-nacionalističke paravojne formacije. Kanada, međutim, smatra da bi mađarski Romi trebalo da potraže zaštitu negde u Evropi, s obzorom da je Mađarska članica EU. Vlada u Otavi kao problem navodi to što svako traženje azila nju košta 2.600 evra, bez obzira na konačni ishod molbe. Tokom prošle godine izbio je sukob između Francuske i Rumunije zbog odluke Pariza da protera više od hiljadu rumunskih i bugarskih Roma. Francuski predsednik **Nikola Sarkozy** se zbog ove odluke našao na meti oštrih kritika međunarodne zajednice.

Sarkozi, međutim, insistira na tome da Francuska proteruje ilegalne imigrante i da su romska naselja ozbiljan izvor kriminala. Reagovao je i rumunski parlament posebnim saopštenjem u kome je naglašeno da su **"Predstavnički dom i Senat sa zabrinutošću primili vest o nedavnim postupcima francuskih i vlasti drugih evropskih država prema grupi rumunskih Roma, a koji su manifestovani u njihovom proterivanju i povratku u matičnu zemlju"** i ocenjeno da **"ti postupci predstavljaju tešku povredu građanskih prava i sloboda"**. U Rumuniji živi jedna od najvećih romskih zajednica u Evropi, koju, prema zvaničnom popisu, čini 530.000 pripadnika Roma, a prema podacima nevladinih organizacija, čak, oko 2,5 miliona.

U međuvremenu se Evropska unija suočila sa problemom lažnih azilanata sa severa Afrike, zbog čega je Balkan potisnut u drugi plan. Arapsko proleće na severu Afrike koje je dovelo do promena režima u Tunisu i Egiptu, kao i do građanskog rata u Libiji, dovelo je u Evropu desetine hiljada lažnih azilanata koji preko Italije pokušavaju da se domognu Evropske unije. Italija je odobrila privremeni ulazak za nekoliko hiljada azilanata iz Tunisa, što je izazvalo žestoku reakciju zemalja Evropske unije, pre svih Francuske koja je odbila da primi ove azilante. Francuska je čak prekršila šengenski sporazum zaustavši vozove na bivšoj francusko-italijanskoj granici kako bi sprečila tunske emigrante da uđu na njenu teritoriju.

Odluci Italije se usprotivila i Nemačka. Slučaj sa tuniskim emigrantima doveo je do najveće krize Šengena i do uspostavljanja neke vrste policijske kontrole unutar zemalja članica, što do sada nije bio slučaj.

U svakom slučaju problem sa lažnim azilantima iz Srbije leži u ekonomiji.

Da je ekonomska situacija u Srbiji bolja, manje njenih državljana bi pokušavalo da napusti zemlju.

Prosečna martovska zarada u Srbiji bila je 353 evra i među najnižima je u Evropi i regionu, čak je manja i od minimalne plate u Hrvatskoj, koja je 385 evra. Ako se ovo zna, tada je jasno zašto Romi, koji su na margini društva i uglavnom bez posla, pokušavaju da napuste zemlju. Ako se Srbija poredi sa regionom, srpski radnici su bolje plaćeni samo od makedonskih, a slabije od slovenačkih, hrvatskih, bosanskih, pa i crnogorskih. Prema jednom istraživanju, profesori, policajci i metalski radnici u Srbiji zarade dva puta manje od kolega u Češkoj.

Tu dolazimo do pitanja koje je slično onome – da li je starija kokoška ili jaje? Ukoliko Evropska unija ekonomski ne pomogne zemljama zapadnog Balkana da se oporave, da ljudi koji žive na ovim prostorima imaju posao, da uredi svoja društva i prihvate evropske vrednosti, ovaj region će biti izvor nestabilnosti i problema.

Problem sa lažnim azilantima je jedan od manjih do kojih može da dođe.

Jednostavno, ne možete tražiti od nerazvijenih društava na zapadnom Balkanu da prihvate evropske vrednosti i pravila ponašanja ako su siromašna.

Da je tako, najbolji dokaz je činjenica da zemlje zapadnog Balkana poput Rumunije i Bugarske, koje su članice EU, imaju slične probleme kao Srbija ili Makedonija. Razlika je samo u tome što je pritisak na njih manji. Naravno, odgovornost leži i na vlastima ovih država. Kao što smo rekli na početku ove priče, u Srbiji se problemi nikada ne rešavaju preventivno, već država reaguje tek kada se nešto desi ili kada stigne upozorenje iz Brisela. Da nije tako, u Srbiji bi se na vreme radilo na poboljšanju ekonomskog položaja Roma, na njihovoj integraciji u zajednicu i njihovom prihvatanju kao građana koji su ravnopravni deo društva. Da su Romi tako prihvaćeni ne samo u srpskom nego i u makedonskom, rumunskom, bugarskom ili mađarskom društvu, manje njih bi pokušavalo da napusti svoje zemlje.